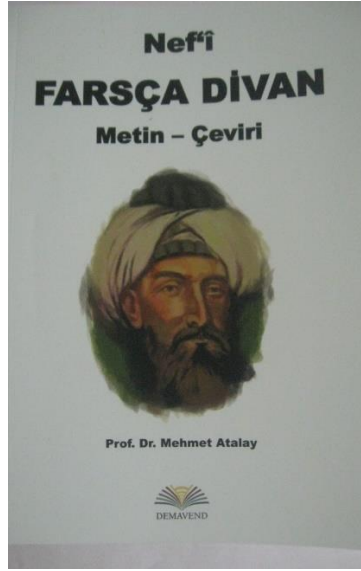

NEF'Î FARSÇA DİVAN METİN – ÇEVİRİ (PROF. DR. MEHMET ATALAY)

DR. ÖĞR. ÜYESİ SADIK ARMUTLU *

Türklerin Farsça ve Fars Edebiyatı ile tanışmaları İslam dinini kabul ettikleri döneme rastlar. Türklerin Müslüman coğrafyada İranlılarla iç içe yaşamaları ve aynı dini inançları paylaşmaları, Farsçaya ve Fars Edebiyatına yönelmelerinin en büyük etkenlerindedir. Türk hükümdarlar, Gazneliler ile başlayan süreçle İran coğrafyasına egemen oldukları andan itibaren Fars Edebiyatını koruma ve gelişmesine katkıda bulunmayı neredeyse bir görev saydılar. Türk hükümdarlar ve saray çevresi Farsça öğrendiler ve Farsça şiirler yazdılar, Farsça divançeler oluşturdular, Farsça divanlar tertip ettiler. Bu süreç yıllar boyu devam etti.

* DR. ÖĞR. ÜYESİ SADIK ARMUTLU, İnönü Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkoloji Bölümü, Öğretim üyesi. Email: sadik.armutlu44@gmail .com.

Farsça divan düzenleyen şairlerden biri de Türk Edebiyatı'nın en tanınmış şairi Erzurumlu Ömer Nef'î (ö. 1635)'dir. Nef'î, edebiyatımızda kaside şairi olarak tanınmıştır. Türkçe Divanı ile büyük bir şöhret kazanan Nef'î'nin Farsça Divanı, sanki geri plana atılmış gibidir. Şüphesiz bunun nedenlerinden biri Nef'î'nin dilinin ağırlığı yanında Divan'ın günümüz bilim dünyasına güncellenerek sunulmuş olmamasından da ileri gelir.

Bu yeni sunum, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Mehmet Atalay tarafından yapılmıştır. Üstat Atalay hem Fars Edebiyatı hem de Klasik Türk Edebiyatı üzerinde çalışan ve eserler veren velut biridir. Sayın Prof. Dr. Mehmet Atalay tarafından yayınlanan bu kitap: "*NEF'Î FARSÇA DİVAN METİN – ÇEVİRİ*" başlığını taşır. Divan, Demavend Yayınları'ndan çıkmıştır (İstanbul 2109). Kitap, Önsöz, Kaynaklar ve Kısaltmalar, Giriş, Nef'î'nin Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği, Nazım Şekilleri ve Muhteva "Kasideler, Gazeller, Tercî'bend, Kıt'a, Rübailer, Vezin" (s.1-87) ve Nef'î'nin Farsça Divanının Tercümesi "Kasideler, Tercî'bend, Sâkînâme, Kıt'a, Gazeller, Rübailer"den oluşur (s. 1-88).

Ön sözden anladığımız kadarıyla Nef'î'nin Farsça Divanı üzerinde bir lisans tezi hazırlanmış, bu tezin metin kısmı Ali Nihad Tarlan tarafından Türkçeye çevrilmiştir (1944). Bu çalışmaların ardından -elimizdeki kitabı yayımlayan- Sayın Atalay tarafından "Nef'î Farsça Divanının Edisyon Kritiği ve Üslûbu" adıyla Doktora Tezi hazırlanmıştır (1988). Kitabın giriş kısmında temel kaynaklardan hareketle ve açıklayıcı zengin dip notlarla Nef'î'nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği ele alınmıştır. Bu kısım, Farsça beyitlerle zenginleştirilmiştir. Bunlar, Nef'î üzerinde çalışanlar için de örnek materyal olabilecek hüviyettir. Giriş kısmının içerik olarak önemli bir yönü; "Nazım şekilleri ve Muhteva"'da verilen bilgilerdir. Burada daha önce verilmemiş bilgiler yer almıştır. Başka bir ifadeyle Nef'î, üzerinde yapılan çalışmalarda, Farsça Divan'da yer alan nazım şekilleri ve içerikleri hakkında (Farsça beyit örnekleriyle verilmiş) bilgi neredeyse yok denecek kadar azdır.

Kitabın en önemli bölümü, "Nef'î'nin Farsça Divanının Tercümesi" başlıklı kısımdır. Bu bölümü önemli kılan Nef'î'nin söylem biçimidir. Nef'î, ilk okumada anlaşılır bir şair değildir. Onu anlayabilmek için de onun söylem biçimini ve üslûbunu çözmek gerekir. Hele bu söylem Farsça ile ifade edilmişse, güçlük bir derece daha artmıştır. Ama bu müşkil Sayın

Atalay'ın çevirisiyle çözülmüştür. Bu tercümeyle bunun hafiflediği kanaatindeyiz. Nef'î'nin zor anlaşılmasındaki etkenlerin başında onun Sebk-i Hindî tarzında yazmış olması gelir. Bu tarzın hayal dünyası ve paradoksal imajları bu zorluğun sebebidir. Üstat Atalay'ın birikimi, metin tercümesi üzerinde kendini göstermiş, okuyucunun elini güçlendirmiş ve yol göstericilik yapmıştır.

Kitap içerisinde Divanı'n tercümesinin yanında Farsça metni de verilmiştir. Böylece okuyucu her ikisini de görüp istediği kısımdan yararlanma olanağına sahip olur. Divan'dan anladığımız kadarıyla içerisinde; 16 kaside, 21 gazel, 1 terci'bend, 20 kıt'a ve 171 rübai vardır. Toplam beyit sayısı 1464'dür. Yine Divan'a göre ilk 8 kaside naattır (s. 1-26). Naatları takip eden 4 kaside Mevlana'nın övgüsüne dairdir (27-39). Nef'î, Mevlevî olmasına rağmen Mevlana'nın medhi hakkında dört kaside yazması onun adı geçen kişiye karşı duyduğu hayranlığı ve sevgiyi göstermesi açısından önemlidir. Nef'î, Türkçe Divanı'nda bir kasidesinde yer verdiği Mevlana'ya karşı duyduğu muhabbetin boşluğunu, Farsça Divan'ında doldurmuştur diyebiliriz. Bu durumu, bu kitaptan hem takip ederek hem de okuyarak görebiliyoruz. Ayrıca bu Divan'da yer alan ve tercümesi verilen Nef'î'nin Sultan Murad hakkında yazdığı Farsça bir kaside (s. 46-48) ile Türkçe Divanı'nda yazdıklarını karşılaştırma olanağına da sahibiz.

Farsça Divan'da yer alan ve çoğu âşıkane ve rindane olan gazelleri (55-63), şuh bir eda ile yazılmıştır (s. 27). Bu tercüme sayesinde onun Farsça yazdığı gazeller ile Türkçe yazdığı gazelleri mukayese etme şansına sahibiz. Divan'dan öğrendiğimize göre (s. 28) Nef'î'nin terci'bendi ile Kâmil-i Cumhûrî, Vahşî-yi Bâfikî, Peyâm-i Kirmânî, Musâhib-i Gencevî, Derkî-yi Kumî, Kudsî-yi Meşhedî ve Kelîm-i Kâşânî'nin terci'bendleri arasında da benzerlik varmış. Nef'î üzerinde çalışanlar için önemli olan bir bilgiyi yine bu kitaptan öğreniyoruz.

Son söz olarak diyebiliriz ki, Türkçe Divanı ile tanıdığımız Nef'î'yi, tanımada bir adım ileriye götürerek Farsça Divanı ile pekiştirdik, onun Türkçe üst perdeden söylenen sert ve keskin sözlerin, Farsça Divan'da yumuşadığını, durulduğunu ve alt perdeden seslenildiğini gözlemledik. Bizlere bu bilgileri aktaran, Türk ve Fars Edebiyatı alanına böyle güzel bir çalışmayı sunan Sayın Prof. Dr. Mehmet Atalay'ı tebrik eder, başarılarının devamını dilerim. Ayrıca daha çok Fars Edebiyatı alanında neşrettikleri

kitaplarla büyük bir boşluğu dolduran Demavend Yayınları yetkililerini de kutlarım.